

Effekter av COVID-19

Effekterna av Covid-19 har en markant inverkan på stora delar av vårt samhälle. Finanspolisen vill genom detta utskick uppmärksamma verksamhetsutövare på några möjliga effekter knutna till penningtvätt och dess förbrott samt finansiering av terrorism.

Effekter av minskat resande

En påtaglig effekt av den pågående pandemin är de starkt begränsade möjligheterna att resa. Penningkurirer, som fysiskt transporterar kontanter utomlands, får därför mycket begränsade möjligheter att agera. Då detta är en viktig komponent i flera penningtvättsmodus samt finansiering av terrorism kan man anta att dessa aktörer kommer att söka alternativ till fysiska penningtransporter med kurir.

Penningkurirer används när man inte vill eller kan använda överföringar genom finansiella institut, antingen för att minska risken för upptäckt eller för att finansiella institut förknippar aktören och dess verksamhet med alltför hög risk för att ha dem som kund. Fysiska penningtransporter kan också användas för att det saknas adekvata möjligheter att föra över pengar till destinationen via det etablerade finansiella systemet, vilket många gånger i sig är förknippat med hög risk. Det kan därför antas att de alternativ som används kommer att försöka dölja den verkliga huvudmannen.

Den vanligaste destinationen för penningkurirer är Förenade arabemiraten, som står för den absoluta merparten. Eftersom Förenade arabemiraten är en regional ekonomisk hubb sprids sannolikt en stor del av medlen vidare till bland annat Irak, Somalia och Afghanistan. Därutöver är Norge (till följd av gränshandeln), Kenya (sannolikt vidare till Somalia), Iran, Tjeckien, Storbritannien och Turkiet (sannolikt delvis vidare till Syrien) viktiga destinationer.

Ett naturligt alternativ är att använda sig av kontoöverföringar via bulvaner. Dessa kan ske hela vägen till destinationen, eller, i de fall det saknas adekvat finansiell infrastruktur i destinationen, till ett angränsade land där en penningkurir kan ta över. En indikation för verksamhetsutövare kan då vara att en kund börjar skicka pengar till dessa destinationer, på ett sätt som inte skett tidigare.

Om transaktionerna sker via privatkonton blir många gånger summorna avsevärda för en privatperson. När sådana används kan det antas att aktörerna försöker sprida ut transaktionerna på många bulvaner för att undvika misstankar. Överföringstjänster från tredje part som utför transaktioner mellan t.ex. två bankkonton kan komma att användas. Man kan även använda bulvaner som går direkt till verksamhetsutövare som erbjuder penningförmedling via kontantinsättning.

Om transaktionerna sker via bolagskonton bör verksamhetsutövare vara uppmärksam på nya mönster av utlandstransaktioner för att bedöma om de är förenliga med företagets verksamhet. Företag som används på detta sätt kan uppvisa luftfakturer, som syftar till att förklara varför överföringar sker. I dessa fall är det viktigt att bedöma om faktureringen förefaller sannolik, givet företagets verksamhet.

Oavsett om privatkonton eller företagskonton används kommer aktörerna att ställas inför utmaningen att föra in kontanterna i det finansiella systemet i Sverige. Det kan ske genom kontanta insättningar och för företag kommer det sannolikt att ske genom dagskassor och liknande kontanthantering.

Ett annat alternativ till penningkurier är värdeöverföringar via kryptovalutor. Det finns aktörer som utan att ha anmält sin verksamhet till tillsynsmyndigheten bedriver växlingsverksamhet för kryptovalutor. Då de är oreglerade är de synnerligen attraktiva möjliggörare för kriminella aktörer. De aktörer som köper och säljer kryptovalutor mot kontant betalning kommer sannolikt att användas men även de som säljer genom kontoöverföringar kan nyttjas. I de fallen går betalningen normalt via överföringstjänster, där Swish är vanligast men bl.a. Revolut har börjat ta en framträdande roll. Finanspolisen har i tidigare utskick redogjort för riskerna kopplat till kryptovalutor, hur växlare utan att ha anmält verksamhet till tillsynsmyndigheten agerar samt vilka risker det medför.

Ytterligare ett alternativ är att via olika transporter skicka kontanter, vilket generellt undviks då det är förknippat med risker att förlora transporten. Om det alternativet används så kommer man generellt att växla från SEK till mer internationellt gångbara valutor innan försändelsen skickas. Verksamhetsutövare som erbjuder valutaväxling bör därför vara uppmärksamma på växling av större summor, då behovet av utländska valutor i en period av begränsat resande rimligvis är lågt.

Ökning av bedrägerier kopplat till COVID-19

En pågående pandemi ger tyvärr även goda förutsättningar för bedrägerier, inte minst det slag som spelar på folks rädsla. Det förekommer många exempel på detta, framför allt på sociala medier. Ett vanligt modus är att man erbjuder försäljning av någon form av vara som ses som åtråvärd, t.ex. munskydd, antivirala mediciner eller tvättsprit. Bedrägerierna skiljer sig inte från övriga s.k. no-delivery-frauds, där offret betalar för en vara som inte levereras.

Det förekommer även varianter av sociala bedrägerier, där man t.ex. äskar ekonomiskt stöd till förmån för människor som drabbats av pandemin, kanske genom vara fast i ett annat land eller blivit arbetslösa, och transaktionerna kan då anta mönster av insamlingsverksamhet.

Inom sjukvården sker stora ansträngningar för att säkerställa att materielbehoven möts. På grund av rådande situation måste upphandlarna under tidspress ofta använda leverantörer som man inte tidigare använt. Det föreligger därför en risk att man blir offer för bedrägerier, där defekta varor levereras eller leverans uteblir helt.

Den penningtvätt som sker till följd av dessa bedrägerier skiljer sig inte från etablerade modus. Den är relativt enkel i form av snabba skiktingar för att säkerställa att brottsutbytet inte kan återtats. Även om dessa bedrägerier är svåra att upptäcka för verksamhetsutövare – särskilt den som vänder sig mot t.ex. upphandling av sjukvårdsmateriel – finns det indikatorer som man bör vara vaksam på. Avvikande mottagare och att mottagna medel omgående förs vidare är två indikatorer som man bör försöka uppmärksamma.

Effekter av social distansiering

Den påbjudna sociala distansieringen har haft stor påverkan trots att den inte tagit formen av en omfattande karantän. De ekonomiska effekterna av social distansiering har framför allt drabbat vissa typer av näringsverksamheter.

Företagens ekonomiska svårighet medför en utsatthet som framför allt grov organiserad brottslighet kan försöka utnyttja. Detta kan ske genom t.ex. ekonomiskt stöd i utbyte mot att verksamheten kan användas för brottsliga syften. Framför allt ser Finanspolisen en risk att organiserad brottslighet flyttar fram sina positioner inom utsatta områden och i branscher där det finns goda förutsättningar för att tvätta pengar.

I sammanhanget bör verksamhetsutövare därför vara vaksam på näringsverksamheter som tillhör branscher där man kan förvänta sig en nedgång. Är t.ex. nedgången mindre än förväntat kan det vara en indikator, särskilt om det sker i kombination med andra omständigheter. Det kan röra sig om en ökad kontanthantering, inflöde av medel från avvikande avsändare, överföring av medel till avvikande mottagare eller förändringar i ägarstrukturen.

Utnyttjande av stödåtgärder

Det kan antas att bedrägerier mot välfärdssystemen kommer öka när beslutade stödåtgärder börjar förmedlas. Något som redan har uppmärksammats är fusk med korttidspermitteringar. Det är i dagsläget svårt att bedöma hur bedrägerier kopplat till stödåtgärder kommer att vara utformade eftersom det rör sig om nya regelverk som nyligen börjat tillämpas. Några konkreta risker kan dock identifieras utifrån tidigare erfarenheter.

De lånegarantier som utställs medför en ökad risk för kreditbedrägerier. Organiserad brottslighet kan antas använda företag för att försöka få lån som aldrig kommer att återbetalas. Det är därför viktigt att kontrollera och verifiera uppgifter i inlämnad dokumentation för att säkerställa att de är korrekta.

Vid utbetalda lån eller andra stödåtgärder kan vad som sker därefter många gånger vara indikativt, till exempel att medlen snabbt förmedlas vidare, många gånger genom flera finansiella aktörer. Detta ger vissa verksamhetsutövare möjlighet att upptäcka penningtvättsåtgärder där det föregående bedrägeriet ännu inte upptäckts.

Finanspolisen har i tidigare informationsbrev uppmärksammat på hur identiteter som folkbokförts utan att vara bosatta i Sverige utnyttjas i brottslig verksamhet, inte minst för penningtvätt. Utnyttjandet av sådana identiteter kommer sannolikt att användas för att ta del av de stödåtgärder som regeringen beslutat om. Det kan t.ex. handla om stöd för att dessa identiteter är tillåtna från en fiktiv arbetsplats i form av ett företag som används i brottslig verksamhet. Det har tidigare förekommit att identiteter av detta slag erhållit statlig lånegaranti efter att företag de uppgetts vara anställda på gått i konkurs, och det finns anledning att anta att samma modus kommer att användas för permitteringar.